

Pregledni znanstveni rad
UDK: 005

Rad zaprimljen: 21.06.2022.

Rad prihvaćen: 04.07.2022.

SVJESNOST VAŽNOSTI KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA U STVARANJU EKONOMSKE USPJEŠNOSTI PODUZEĆA

Sanja Jurić, dipl. oec.

Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin, Hrvatska

sjuric@veleknin.hr

SAŽETAK RADA

Donosioci odluka nerijetko zbog postizanja zacrtanih ciljeva u pogledu ostvarivanja određenih novih dodanih vrijednosti ne biraju sredstva u njihovom ostvarivanju. U tom kontekstu zaboravljaju živjeti u skladu s prirodom i njenim zakonima, što stvara problem nesklada društvenog i prirodnog života. Dvije strane života koje se trebaju promatrati kao jedna strana s jednim ciljem, promatraju se kao dvije strane s dva cilja, s ekonomskim bogatstvom i prirodnim siromaštvom. Međutim, rješenje se problema pronalazi u uvođenju koncepta održivog razvoja. U pitanju je koncept koji je postao osnovno vodstvo, u današnjim suvremenim i neizvjesnim uvjetima poslovanja, kojim se postiže i razvoj i zaštita okoliša. U radu se polazi od pitanja na koji način poduzeća mogu ostvariti ekonomsku učinkovitost, a da njihove potrebe ne ugroze potrebe nekih budućih generacija. Postavio se cilj otkriti koliko su donosioci odluka svjesni važnosti i primjene koncepta održivog razvoja i kako gledaju na takav oblik koncepta i njegove funkcije u stvaranju ekonomske uspješnosti poduzeća. Provedeno je istraživanje na uzorku od 57 uredno vraćenih anketnih upitnika i istim se stvorila baza podataka za testiranje postavljenih hipoteza. Postavljene su se hipoteze dokazivale primjenom SPSS programa.

Ključne riječi: koncept održivog razvoja, uspješnost poduzeća, ISO 14001

1. UVOD

Koncept je održivog razvoja globalizacijsko pitanje. Sukladno tome, globalna razina daje ekonomske i političke smjernice i stvara organizacijske pretpostavke za ostvarivanje koncepta održivog razvoja. Praktično djelovanje koncepta održivog razvoja starta pak na mikro razini u poduzećima najčešće proizvodnog tipa. Stoga se uloga poduzeća u primjeni koncepta održivog razvoja definira ključnom. Poduzeća si u smislu održivog razvoja definiraju proces u kojem uspostavljaju ravnotežu između triju strana, potreba potrošača, sve manjeg korištenja resursa i sve manjeg onečišćavanja okoliša. U tom kontekstu, štite okoliš, troše manje resursa, zadovoljavaju potrebe potrošača te pridonose stvaranju određenih novih ekonomskih vrijednosti.

Termin održivog razvoja koji se pojavljuje osamdesetih godina prošlog stoljeća naglašava povezanost razvoja i zaštite okoliša. U pitanju je termin koji definira odnos dinamičnog gospodarskog sustava kojeg kreira čovjek i dinamičnog ekološkog sustava kojem se čovjek treba prilagoditi. Kao najučinkovitiji doprinos poduzeća u primjeni koncepta održivog razvoja je implementacija sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja prema zahtjevima ISO 14001. Koncept održivog razvoja kao koncept koji je u osnovi primjene dobrovoljnog karaktera zahtjeva globalne društvene promjene s ideološkim društvenim inovacijama na razini poduzeća.

Predmet se istraživanja bazira na stjecanju spoznaje o specifičnostima i važnosti uvođenja sustava upravljanja okolišem kao osnove koncepta održivog razvoja i stvaranja dodatnih vrijednosti poduzeća. Cilj rada je ukazati na važnost primjene koncepta održivog razvoja kroz uvođenje sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao najpraktičniji i najjednostavniji iskaz poduzeća u svojoj etičnosti i društvenoj odgovornosti, ali i koristi za poduzeće u pogledu ostvarenja konkurentnosti i određenih većih ekonomskih vrijednosti. U kontekstu prethodnog definiraju su dvije istraživačke hipoteze: pretpostavlja se da su poduzeća svjesna važnosti implementacije koncepta održivog razvoja kroz sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja što usko povezuju sa željenim smjerom kretanja poduzeća i pretpostavlja se da postoji značajna statistička povezanost između koncepta održivog razvoja i stvaranja većih prihoda i veće dobiti poduzeća.

2. RAZVOJ, ODRŽIVOST I KONCEPT ODRŽIVOG RAZVOJA

Razvoj i održivost elementi su koji ne funkcioniraju odvojeno i zato u poveznici kroz koncept održivog razvoja čine nedjeljivu i nepobjedivu komponentu. Prethodno potvrđuje i Sachs (2010), prema kojem jedno bez drugog jednostavno ne može postojati. Jedna od prvih definicija održivog razvoja pronalazi se u tzv. Brundtlandovu izvješću u kojem se isti opisuje kao razvoj

koji zadovoljava potrebe današnjeg naraštaja bez ugrožavanja onih budućih (Črnjar i Črnjar, 2009). Prema Goodsteinu (2003) siromaštvo i destrukcija okoliša idu jedno uz drugo te da bi se ono što održivi razvoj čini, a to je sprječavanje narušavanja prosječnog životnog standarda za buduće generacije moglo ostvariti, neizbježno je siromaštvo izravno napasti.

Prema konceptu održivosti cilj je postići ravnotežu između potrebe sadašnjeg razvoja i potrebe budućih generacija. Stoga se koncept održivog razvoja uzima kao rješenje koje neće biti radikalno i utjecati na zatvaranje industrije koja uništava okoliš, već kao mogućnost da današnji suvremeni i znanjem bogati čovjek nađe mogućnosti i pronađe način kako te mogućnosti primijeniti za daljnje održavanje ravnoteže onoga što je potreba danas i onoga što će biti potreba u budućnosti.

Tri su važna elementa u koncepciji održivog razvoja: koncepcija razvoja, koncepcija potreba i koncepcija budućih naraštaja, što čini temelj općeprihvaćene definicije koncepcije održivog razvoja da je razvoj koji će zadovoljiti potrebe sadašnjeg naraštaja onaj koji neće dovesti u pitanje potrebe budućih naraštaja (Črnjar i Črnjar, 2009). Koncepcija budućih naraštaja odražava osnovu održivosti i polazi od toga što današnji naraštaj ostavlja budućim naraštajima. U tom se kontekstu polazi od toga da se i koristi i troškovi današnjeg razvoja prenose budućim naraštajima. Iz tog je razloga bitno voditi računa da se budući naraštaj ne preoptereći današnjim razvojnim i ekološkim problemima, već kroz određena nova rješenja prenijeti ekološki sustav kvalitetniji od onoga koji je danas. Bit je u uspostavljanju ravnoteže između razvojne prihvatljivosti u rastu i promjeni proizvodnje i potrošnje, i nesmanjivanju ukupne kvalitete i upotrebljivosti prirodnih resursa.

U određenim slučajevima složenost samog izazova primjene održivog razvoja nadilazi mogućnosti pojedinih aktera mikro razine, što koči novi smjer globalnog održivog razvoja (Jurić, 2022). Jasna je zahtjevnost primjene koncepta održivog razvoja kada se danas mora razmišljati za sutra i za godine i stoljeća unaprijed. Briga za današnje potrebe današnjeg naraštaja mora biti podjednako usmjerena za buduće potrebe budućih naraštaja. Koncept održivog razvoja zahtjeva milijun malih mikro koraka koji kroz istu viziju utemeljenu na jednakim mogućnostima za sve ljude, države i naraštaje stvaraju globalnu brigu za buduće naraštaje kroz prizmu koncepta održivog razvoja.

3. SUSTAV UPRAVLJANJA OKOLIŠEM – ISO 14001 KAO OSNOVA PRIMJENE KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA

Međunarodna organizacija za standardizaciju – ISO¹ koja je započela s radom 1948. godine imala je za cilj razvijati isključivo standarde koji su potrebni i iste publicirati kao međunarodne norme. Cilj je ISO-a postao zadatak.

Standard sustava upravljanja okolišem – ISO 14000 osnova je za razvijanje jednog od aspekata upravljanja poduzećem. Kao osnovni standard iz obitelji Sustava okolišnog upravljanja (ISO 14000) je međunarodni standard ISO 14001 – Upravljanje okolišem kao osnova primjene koncepta održivog razvoja. U pitanju je dobrovoljni standard nastao kao posljedica novih suvremenih tržišnih zahtjeva za novo razdoblje eko kvalitete. U današnjim uvjetima poslovanja ekološka osviještenost predstavlja konkurentsku prednost. Stoga se javlja potreba za izradom normi koje će pomoći svim organizacijskim oblicima u implementaciji i upravljanju sustavom zaštite okoliša, a koji će istodobno štititi interese organizacija i sredina koje ih okružuju (Kondić i Piškor, 2010). Konkretno se u hrvatskoj normi HRN EN ISO 14001:2015 definiraju zahtjevi za sustav upravljanja okolišem i istom se normom poduzećima pomaže da povećaju svoju uspješnost u upravljanju okolišem kroz učinkovito korištenje resursa te izbjegavanje i smanjivanje nastajanja otpada uz istovremeno povećanje konkurentnosti i povećanje povjerenja zainteresiranih strana.²

Najbolji pristup uvođenja sustava upravljanja okolišem u poduzeću je projektni pristup, koji u svaki oblik organizacije jamči uspjeh ukoliko se s istim postupka kao s velikim projektima. Međutim, samo pitanje ekološke svijesti i ispunjavanje ekoloških zadaća započinje od uprave poduzeća (Kostelac i Priskić, 2017). Uprava je ta koja je odgovorna za ekološku usmjerenost svojih poduzeća. Ukoliko se u kontekstu upravljanja okolišem kao jednog od osnova održivog razvoja polazi kao od jednog velikog projekta neophodno je imati djelatnike zadužene za sva ekološka pitanja i to kao oblik projektnog tima za okoliš. Poduzeća trebaju osposobiti djelatnike za provedbu definiranog projekta. Da bi se tzv. ekološki projektni tim dobro osposobio potrebno je pronaći konzultante za standard ISO 14001 koji su iskusni s certificiranjem i poznaju svaki element procesa registracije, ukoliko uprava donese odluku o želji posjedovanja certifikata ISO 14001. U konačnici stvari postizanje zahtjevnosti sustava upravljanja okolišem i ekoloških ciljeva, vremena provedbe, djelatnika za provedbu procedurama i politikama, učinkovito korištenje resursa i sl. trebao bi obuhvatiti program uspješne i efikasne implementacije sustava upravljanja okolišem.

¹ ISO (International Organization for Standardization) svjetska je federacija nacionalnih tijela za standarde. ISO je nevladina organizacija koja se sastoji od tijela za standardizaciju iz više od 160 zemalja, s jednim standardnim tijelom koje predstavlja svaku zemlju članicu.

² HRN EN ISO 14000 – Upravljanje okolišem. Norma HRN EN ISO 14001:2015. Dostupno na: www.hzn.hr (21.5.2022.)

Sustav upravljanja okolišem kao implementirani sustav u sustav upravljanja svojim usklađenim djelovanjem postaje očita vrijednost poduzeća i iz unutra i iz vani što se ogleda kroz novu tržišnu vrijednost koja se očituje u ispunjavanju očekivanja i zadovoljstva kupaca i ostalih zainteresiranih strana te u učinkovitom ispunjenju zakonskih obveza. Sukladno tome, poduzeća na takav način iskazuju svoju društvenu odgovornost, etičnost, konkurentnost, uštede te veće ekonomske vrijednosti.

Sukladno svemu navedenom pitanje je kako se ponašaju poduzeća i koje im je djelovanje prikladnije, ono za održivost ili za neodrživost. Moderni svijet i milijunske potrošačke mase ljudi, politički upravljači birani na izborima i poduzetnici, za sada vole pretežito igrati neodrživo (Lay, 2007). Unatoč svemu, prema Gowdyu (2000) područje ekonomije moguće je proširiti izvan onih poznatih granica kratkoročnih tržišnih razmjera samo kroz snažnu održivost u povezivanju ekoloških i ekonomskih koncepcija.

4. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

4.1. PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA

ključ se održivog razvoja nalazi na mikro razini u rukama poduzeća spremnih za učenje i prilagođavanje određenim novim izazovnim uvjetima. U pogledu učenja i prihvaćanja određenih novih izazova i kroz to stvaranje jasnog i značajnog doprinosa ostvarivanju koncepta održivog razvoja na mikro razini integracija sustava upravljanja okolišem sukladno zahtjevima međunarodne norme ISO 14001 u sustav upravljanja je ključna. Poduzeća koja prihvate takav izazov donose odluku o izgradnji sveobuhvatnog sustava upravljanja.

Nijedan koncept nije lako provediv i jasno je da nailazi na određene prepreke, no isto tako svaki se takav koncept treba promatra kao proces s početkom i krajem. No, pitanje procesa održivog razvoja izlazi iz tih određenih uobičajenih okvira i postavki s obzirom na činjenicu da se u njegovoj provedbi nikada ne dolazi do one dovoljne ili maksimalne razine kvalitete da bi rekli da se ne bi trebao nastaviti. U osnovi, nitko ne može dovoljno napraviti u pitanju očuvanja okoliša, jer i to dovoljno je u konačnici malo s obzirom na vremenski tijek i potrebe budućnosti. Koncept održivog razvoja je koncept s početkom bez kraja, proces koji se neprekidno odvija, proces koji samo malo smije promijeniti brzinu, no tijek i smjer nikako.

Proizvodna poduzeća u sve većem broju nastoje implementirati sustav upravljanja okolišem, štoviše to se u današnjem uvjetima poslovanja jednostavno podrazumijeva kao dio njihovog društveno odgovornog poslovanja. Međutim, ni uslužna poduzeća ne zaostaju puno za proizvodnim. Implementacija sustava upravljanja okolišem je najučinkovitiji način provedbe koncepta održivog razvoja. Sustav upravljanja okolišem ISO 14001 temelji se na

međunarodnom standardu ISO 14001:2015 koji se na nacionalnoj razini prenio normom HRN EN ISO 14001:2015. Pitanje uvođenja ISO 14001 sustava je dobrovoljno. Poduzeća s obzirom na uloženo vrijeme i resurse u pripremi i implementaciji sustava upravljanja okolišem imaju želju dobiti certifikat kao potvrdu usklađenosti uvedenog sustava sa zahtjevima norme. Broj dobivenih certifikata iz godine u godinu bilježi konstantni rast što ukazuje na potvrdu da hrvatska poduzeća teže izvrsnosti po pitanju zaštite okoliša i dugoročnog ekonomskog i društvenog održivog razvoja.

Certifikati ISO 14001 određenim su poduzećima trenutno nedostižni. No, unatoč tome drže se hrvatske norme HRN EN ISO 14001:2015 i prilagođavaju se zahtjevima za sustav upravljanja okolišem. Na taj način povećavaju svoju uspješnost u upravljanju okolišem kroz učinkovito korištenje resursa te izbjegavanjem i smanjivanjem nastajanja otpada, a čime se povećava konkurentnost poduzeća i povjerenje zainteresiranih strana. Certifikat ISO 14001 je potvrda uspješne implementacije sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja, no njegovo neimanje ne znači da se bez njega ne može upravljati vlastitim odgovornostima koje se odnose na okoliš i to na sustavan način. Pojedini poduzećima tuđa potvrda o njihovoj izvrsnosti u pogledu primjene koncepta održivog razvoja nije potrebna. Takva poduzeća sustavno uspješno upravljaju okolišem, ostvaruju ciljeve povezane s okolišem te ispunjavaju sve obveze usklađenosti s normom neovisno o certifikatu. Time se želi naglasiti da ova norma ne bira poduzeće, već da poduzeće bira nju.

Poduzeća neovisno o veličini, vrsti i naravi biraju put implementacije sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja u primjeni koncepta održivog razvoja stvarajući ravnotežu između prirodnog i društvenog života misleći na dugoročnu održivost i sigurnost budućih poduzeća. Poduzeća u svoj sustav upravljanja uključuju povećanje uspješnosti upravljanja okolišem, ispunjenje obveze usklađenosti s propisanim normama, ostvarenje ciljeva povezanih s okolišem. Stoga se kao predmet istraživanja definira stjecanje spoznaje o specifičnosti i važnosti uvođenja sustava upravljanja okolišem kao osnove koncepta održivog razvoja i stvaranja dodanih vrijednosti hrvatskih poduzeća. Politike zaštite okoliša i prirode i održivog razvoja u bliskoj bi budućnosti trebale biti ukomponirane u svim organizacijskim oblicima. Poduzeća bi ocjenu izvrsnosti svojih upravljačkih sustava trebale donositi ocjenom uspješnosti uspostave sustava upravljanja okolišem i ocjenom svog razvojnog smjera na dugi rok. U svemu tome nekoliko stvari igra bitnu ulogu, a to su sustav upravljanja okolišem, znanje i vođenje takovog sustava te stvaranje određene veće vrijednosti uspostavljanjem sklada između prirodnog i društvenog života.

Koliko je mikro razina svjesna i planski vođena k dugoročnom održivom razvoju i koliko ista ulaže u napore stjecanja svijesti prijeko potrebne za takav dugoročni smjer, istraživanjem se otkriva i istim se ne definira isključiv zaklju-

čak, već se istim ostavlja prostor za još opširnija istraživanja. Istraživanjem je bio cilj naglasiti važnost primjene koncepta održivog razvoja kroz implementaciju sustava upravljanja okolišem naglašavajući jasnu i moguću sinergiju održivosti i profita. U konačnici, cilj je ovim radom saznati u kojoj je mjeri uveden sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja i vođenja poduzeća i rezultira li njegova implementacija većom ekonomskom vrijednosti.

Brojna su istraživanja ukazala na važnost i svjesnost važnosti poduzeća u integraciji sustava upravljanja okolišem u cilju stvaranja željenog smjera kretanja poduzeća i ostvarivanju boljih poslovnih performansi. Fryxell i Szeto (2002) na uzorku od 29 ISO 14001 certificiranih poduzeća u Hong Kongu otkrivaju da su poboljšanje ugleda i smanjenje troškova usko povezni s implementacijom sustava upravljanja okolišem. U istraživanju provedenom od strane Melnyk i sur. (2003) među sjevernoameričkim menadžerima i njihovim stavovima o implementaciji sustava upravljanja okolišem kroz procjenu njegove relativne učinkovitosti kao formalnog, ali necertificiranog sustava u usporedbi s formalnim, certificiranim sustavom otkriveno je kako poduzeća koja posjeduju formalne sustave imaju izraženiji utjecaj na mnoge dimenzije uspješnosti poslovanja od onih s neformalnim sustavom. Besnard (2007) svojim istraživanjem ukazuje na dobru implementiranost sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja proučavanih tajlandskih poduzeća, naglašavajući kako poduzeća svih veličina teže ka implementaciji istog sustava zbog poboljšanja svoj imidža i zadržavanja kupaca zabrinutih za okoliš. Salomone (2008) je svojim istraživanjem na uzorku talijanskih poduzeća, također, potvrdio povezanost implementiranog sustava upravljanja okolišem i prilike za postizanjem konkurentske prednosti te stvaranje bolje slike u javnosti. Murmura i sur. (2018) u istraživanju provedenom među 190 talijanskih poduzeća utvrdili su kako se implementacija sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja povezuje s više prednosti nego nedostataka. Poltronieri i sur. (2019) u istraživanju provedenom na uzorku od 96 brazilskih poduzeća uočavaju zrelost integriranog sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja te činjenicu da isti dovodi do više razine performansi u smislu održivosti. Ushakov i sur. (2021) u istraživanju provedenom među 1142 sjevernoameričkih rukovoditelja otkrivaju kako je uveden sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja poduzeća prvenstveno učinkovit kroz ostvarivanje konkurentske prednosti, stvaranje boljeg imidža, a u konačnici i u smanjenju troškova.

4.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Održivi je razvoj usko povezan s ekološkim pitanjima. U teoriji se koncept održivog razvoja povezuje s ekološkom održivosti koja podrazumijeva razvoj u cilju zaštite okoliša osiguravajući na određenoj razini siguran život sadašnje i buduće generacije. Koncept održivog razvoja usmjeren je na stvaranje svjesnosti

da je čovjek dio prirode i da treba živjeti u skladu sa zakonima te iste prirode. Međutim, još uvijek nije uspostavljena ta željena sinteza koja bi na dugi rok i prirodu i društveni život držalo u dugoročnom razvojnom smjeru. Unatoč tome koncept se održivog razvoja trudi postati glavno vodstvo razvoja koji omogućava zadovoljavanje potreba današnjih generacija bez diskreditiranja potreba budućih generacija. On potiče rast i razvoj očuvanjem i odgovornim korištenjem resursa za postizanje dugoročnog ekonomskog i društvenog razvoja.

S obzirom na brzinu promjena kako u društvenim tako i u ekološkim sferama i njihovim međusobnim utjecajima pitanje se dugoročnog održivog razvoja zbog sve prisutnih globalizacijskih problema više ne može i ne smije odugovlačiti u primjeni. Temeljem prethodnog definiranog predmeta i cilja istraživanja postavljaju se dva istraživačka zadatka: utvrditi postojanje svijesti o važnosti implementacije sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao osnove koncepta dugoročnog održivog razvoja te utvrditi postojanje povezanosti između implementiranog sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja i ekonomske uspješnosti poduzeća sagledane kroz ostvarivanje većih prihoda i veće dobiti poduzeća. Istraživački su zadaci osnova postavljanja sljedeći istraživačkih hipoteza: H1. Pretpostavlja se da su poduzeća svjesna važnosti implementacije koncepta održivog razvoja kroz sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja što usko povezuju sa željenim smjerom kretanja poduzeća. H2. Pretpostavlja se da postoji značajna statistička povezanost između koncepta održivog razvoja i stvaranja većih prihoda i veće dobiti poduzeća.

Nezavisna se varijabla u obje postavljene hipoteze definira kroz stupanj implementiranosti sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao najjednostavnije potvrde prihvaćenosti koncepta održivog razvoja. Da bi se odredila mjerljivost nezavisne varijable, anketiranjem menadžera i direktora i dobivanjem odgovora na ključno pitanje „Sustav upravljanja okolišem kao sustav upravljanja održivim razvojem u Vašem je poduzeću u potpunosti implementiran u sustav upravljanja?“, gdje se kroz odabir odgovora od 1 – u potpunosti se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem, formirala prosječna ocjena svih odgovora po ispitanicima. U hipotezi H1 zavisna je varijabla željeni smjer kretanja koja je mjerena odgovorima u anketnom upitniku kroz pitanje „Do koje razine ocjenjujete željeni smjer kretanja Vašeg poduzeća u prošloj godini sukladno implementiranom stupnju sustava upravljanja okolišem kao osnovi koncepta održivog razvoja?“, dok se u hipotezi H2 kao zavisna varijabla postavlja prihod i dobit poduzeća, a čija se mjerljivost odredila ocjenom ispitanika o ostvarenom opsegu prihoda i dobiti njihovih poduzeća u prošloj godini.

4.3. UZORAK, INSTRUMENT I METODE ISTRAŽIVANJA

Donosioci odluka, direktori i menadžeri, poduzeća svih veličina, trebali bi biti svjesni važnosti primjene koncepta održivog razvoja, stoga se smatraju najvjernijim uzorkom za ovo istraživačko pitanje. No, jesu li menadžeri i direktori hrvatskih poduzeća uistinu toga i svjesni i jesu li uspostavili sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja svog poduzeća kojim dokazuju važnost i razumijevanje primjene koncepta održivog razvoja i njegovog doprinosa u stvaranju određenih većih vrijednosti za poduzeće? Ukoliko su toga svjesni definirali su dugoročni razvojni smjer kretanja za svoje poduzeće u skladu s prirodom i zakonima prirode te su definirali svoju dobrovoljnu društvenu odgovornost i dugoročni doprinos i mikro i makro održivom razvoju.

Istraživanje je uključivalo prikupljanje primarnih podataka. Za potrebe istraživanja primijenila se metoda anketnog istraživanja te je shodno tome sastavljen visoko strukturiran anketni upitnik kao instrument za prikupljanje podataka. U dvomjesečnom je istraživanju, od travnja do lipnja 2022. godine, i od 88 poslanih anketnih upitnika na e-mail adrese ispitanika definirane slučajnim odabirom preko platforme Hrvatske gospodarske komore, uredno zaprimljeno 57. Stopa se odgovora od 64,77 % smatra prihvatljivom s obzirom na tematiku istraživanja i dobrovoljnost uključivanja u istu.

Za potrebe teorijskog dijela, i analizu dostupne znanstvene i stručne literature, primijenila se metoda analize sadržaja kroz konkretnu analizu glavnih postavki zastupanih od strane pojedinih autora iz područja održivog razvoja. Za potrebe metodološkog dijela istraživanja primijenila se statistička metoda, metoda regresije i tehnika skaliranja putem Likertove ljestvice od pet stupnjeva intenziteta.

U istraživanju je sudjelovalo 24,56 % vlasnika poduzeća koji su ujedno i u funkciji direktora i menadžera, 38,60 % direktora i 36,84 % menadžera. Njih 8,77 % definiraju se na vlasničkim i upravljačkim funkcijama velikih poduzeća, 57,89 % srednjih i 33,33% malih poduzeća. Najveći je postotak onih ispitanika (36,84 %) koji su na navedenim upravljačkim funkcijama od 5 do 10 godina. Prema djelatnosti, najveći je broj ispitanika u proizvodnim poduzećima (64,91 %), potom u uslužnim poduzećima (33,33 %), dok je samo jedan (1,75 %) ispitanik bio kategoriziran u poduzeću kojemu je glavna djelatnost trgovina. Svi su se ispitanici složili da je uvođenje sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja najbolji način uključivanja poduzeća u sustav održivog razvoja, a da se istovremeno postižu i ekonomski i ekološki ciljevi. Jasno su ukazali na svjesnost važnosti koncepta održivog razvoja u stvaranju ekonomske uspješnosti poduzeća, kao i spoznaji da se budućnost za buduće generacije gradi ravnotežom ekoloških zahtjeva i ekonomskih potreba i želja.

4.4. POTVRDA HIPOTEZA

Za potrebe potvrde postavljenih znanstvenih hipoteza proveda se regresijska analiza u statističkom paketu SPSS. Regresijskom se analizom pristupilo provjeri postojanja statistički značajne povezanosti između koncepta održivog razvoja kroz implementaciju sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao nezavisne varijable i smjera kretanja poduzeća kroz poboljšanje konkurentskog položaja na tržištu kao zavisne varijable (H1). Istom se analizom pristupilo i provjeri postojanja statistički značajne veze između koncepta održivog razvoja kroz implementaciju sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao nezavisne varijable i stvaranja veće ekonomske uspješnosti poduzeća kroz veće prihode i veću dobit kao zavisne varijable (H2). Konkretnije, koeficijentom linearne korelacije utvrđene su veze između postavljenih zavisnih i nezavisnih varijabli te se s vrijednošću Pearsonovog koeficijenta linearne korelacije zaključilo o međupovezanosti prethodno definiranih varijabli.

Tablica 1. Statistički prikaz povezanosti koncepta održivog razvoja kroz implementaciju sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja i smjera kretanja poduzeća

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,678 ^a	,460	,451	,46014	,460	46,919	1	55	,000	,255
a. Predictors: (Constant), smjer_kretanja										
b. Dependent Variable: implem_sustava										

Izvor: Izrada autorice

Koeficijent korelacije R (0,678) otkriva srednje jaku povezanost između koncepta održivog razvoja gledanog kroz implementirani sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja i željenog smjera kretanja poduzeća. Uvođenje sustava upravljanja okolišem kao prevladavajućeg sustava u iskazivanju dobrovoljne društvene odgovornosti u prihvaćanju koncepta održivog razvoja na dugi rok osigurava bolju konkurentsku poziciju na tržištu. Rezultati su statistički izrazito značajni na što ukazuje F (46,919) što dovodi do zaključka da se koncept održivog razvoja povezuje sa željenim smjerom kretanja poduzeća. Sukladno prethodnom, dobiveni podaci potvrđuju hipotezu H1 kojom se pretpostavlja da su poduzeća svjesna važnosti implementacije koncepta održivog razvoja kroz sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja te da to usko povezuju sa željenim smjerom njihovog kretanja.

Tablica 2. Statistički prikaz povezanosti koncepta održivog razvoja kroz implementaciju sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja i stvaranja veće ekonomske uspješnosti poduzeća

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,821 ^a	,675	,663	,36061	,675	55,973	2	54	,000	,445
a. Predictors: (Constant), prihodi, dobit										
b. Dependent Variable: implem_sustava										

Izvor: Izrada autorice

Koeficijent korelacije R (0,821) otkriva jaku povezanost između koncepta održivog razvoja gledanog kroz implementirani sustav upravljanja okolišem u sustav upravljanja i ekonomske uspješnosti poduzeća gledane kroz ostvarivanje većih prihoda i veće dobiti. Implementirani sustav upravljanja okoliša kao sustav koji najočitije predstavlja koncept održivog razvoja pridonosi stvaranju većih vrijednosti za poduzeće. Koeficijent determinacije R² (0,675) bliži je jedinici nego nuli što ukazuje na dobru reprezentativnost modela te da varijable u modelu dijele 36,06% zajedničkih faktora. F (55,973) ukazuje na izrazito statistički značajne rezultate što potvrđuje da se koncept održivog razvoja može povezati sa većom ekonomskom uspješnosti poduzeća. Dobiveni rezultati potvrđuju drugu postavljenu hipotezu (H2) kojom se pretpostavlja da postoji značajna statistička povezanost između koncepta održivog razvoja i stvaranja većih prihoda i veće dobiti poduzeća.

5. ZAKLJUČAK

Svako poduzeće priču o očuvanju zaštite okoline započinje od sebe. Današnja tehnologija, globalno zagrijavanje, emisija plinova i trošenje prirodnih resursa samo su neka pitanja koja navode poduzeća da se uključe u priču implementacije sustava upravljanja okolišem kao osnovi održivog razvoja. Biti dio takve priče identificira samo koristi za poduzeća koja iste pronalaze u smanjenju troškova, racionalnijoj potrošnji energije, smanjenju negativnog utjecaja na okoliš, usklađenosti s regulatornim okvirima, boljoj povezanosti sa zainteresiranim stranama, podizanju ekološke svijesti, spremnosti na preventivne akcije, stvaranju boljeg i privlačnijeg ugleda, postizanju boljih tržišnih pozicija i stvaranju određenih novih ekonomskih vrijednosti.

Implementacija zahtjeva norme ISO 14001:2015 osigurava poduzećima održivi razvoj. Ova norma nalaže poduzećima da sve negativno što izlazi iz njih i njihovih poslovnih procesa bude detektirano kroz vanjske i unutarnje kontekste, da bude nadzirano i usklađeno sa zakonskim regulativama. U pitanju

je univerzalna norma koja osigurava okvir za jačanje svijesti i aktivnosti u pogledu zaštite okoliša u skladu s organizacijskim orijentiranostima i politikama zaštite iste. Osmišljena je s ciljem da bude kompatibilna s ostalim sustavima upravljanja. Putem ove norme poduzeća detektiraju i razumiju aspekte vlastite aktivnosti, proizvoda i usluga i njihov utjecaj na okoliš, uspostavljaju se politike i ciljevi zaštite okoliša, usklađuje se s postojećim zakonskim okvirima, propisima i obvezama i sustavno jačaju vlastiti sustava upravljanja s ciljem povećanjem odgovornosti prema zaštiti okoliša i ostvarivanju ekonomskih ciljeva.

Istraživanjem se potvrdila svjesnost važnosti uvođenja sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja kao elementa koncepta održivog razvoja, kao što se potvrdilo da isti koncept pridonosi željenom smjeru kretanja poduzeća i ostvarivanju njegove veće ekonomske vrijednosti. U osnovi poduzeća primjenom koncepta održivog razvoja stvaraju ekološku učinkovitost u kombinaciji s ekonomskom učinkovitosti.

Unatoč činjenici potvrda postavljenih hipoteza i iskazivanja važnosti implementacije sustava upravljanja okolišem u sustav upravljanja smatra se poželjnim provesti istraživanje na još većem broju ispitanika. Isto tako, smatra se da se pitanje implementacije ovakvog tipa sustava usko povezuje s troškovnim efektom te se stoga preporučuje proširiti istraživanje i u tom smjeru. U pogledu ovog istraživanja sasvim je jasno kako se očituju isključivo pozitivni efekti uvođenjem sustava upravljanja okolišem kao jednostavnoj osnovi primjene koncepta održivog razvoja te se sukladno tome i temeljem ovog istraživanja može iskazati jasna preporuka poduzećima na usmjerenje ka održivosti.

LITERATURA:

1. Besnard, J.-F. (2007). Implementation of Environmental Management Systems in the Thai Industry – A comparative study of selected companies minor field study 2007/08. *Royal Institute of Technology*. Master of Science Thesis, Stockholm.
2. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci Glosa, Rijeka
3. Fryxell, G. E., Szeto, A. (2002). The influence of motivations for seeking ISO 14001 certification: an empirical study of ISO 1401 certified facilities in Hong Kong. *Journal of Environmental management*. 65(3), 223-238.
4. Goodstein, E.S. (2003). *Ekonomija i okoliš*. Mate, Zagreb
5. Gowdy, J. M. (2000). *Terms and Concepts in Ecological Economics*. Wildlife Society Bulletin 28, Bruxelles
6. HRN EN ISO 14000 – Upravljanje okolišem. Norma HRN EN ISO 14001:2015. Dostupno na: www.hzn.hr (21.5.2022.)
7. Jurić, S. (2022). The concept of sustainable development in the creation of social responsibility from the aspect of the micro-level. *Economic and Social Development*, 84th International Scientific Conference on Economic and Social Development – Plitvice Lakes, 17-18 June, 2022., 114-121.
8. Kondić, V., Piškor, M. (2010). Sustav upravljanja zaštitom okoliša prema normi ISO 14001 i razvoj metodologije za njenu implementaciju. *Tehnički glasnik*, 4(1-2), 111-118.
9. Kostelac, D., Priskić, E. (2017). Uvođenje sustava upravljanja okolišem – dodana vrijednost poduzetnicima. *Obrazovanje za poduzetništvo – E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 7(1), 239-247.
10. Lay, V. (2007). Održivi razvoj i vođenje. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 16, 6 (92), 1031-1053.
11. Melnyk, S. A., Sroufe, R. P., Calantone, R. (2003). Assessing the impact of environmental management system on corporate and environmental performance. *Journal of Operations management*. 21(3), 329-351.
12. Murmura, F., Liberatore, L., Bravi, L., Casolani, N. (2018). Evaluation of Italian Companies Perception About ISO 14001 and Eco Management and Audit Scheme III: Motivations, Venefits and Barriers. *Journal of Cleaner Production*. 174, 691-700.
13. Poltronieri, C. F., Devos Ganga, G. M., Gerolamo, M. C. (2019). Maturity in management system integration and its relationship with sustainable performance. *Journal of Cleaner Production*, 207, 236-247.
14. Sachs, Jeffrey D. (2015). *Doba održivog razvoja*. New York: Columbia University Press
15. Salomone, R. (2008). Integrated management systems: experiences in Italian organizations. *Journal of Cleaner Production*. 16(16), 1786-1806.
16. Ushakov, D., Goryunova, E., Shatila, Kh. (2021). Assessing the impact environmental management systems on corporate and environmental performance. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 937, 22-38.

AWARENESS OF THE IMPORTANCE OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN CREATING THE ECONOMIC SUCCESS OF ENTERPRISES

ABSTRACT

Decision-makers often do not choose the means to achieve some of the newly added values in order to achieve the set goals in terms of achieving them. In this context, they forget to live in harmony with nature and its laws, which creates the problem of the mismatch between social and natural life. The two sides of life that are to be viewed as one side with one goal, are viewed as two sides with two goals, economic wealth and natural poverty. However, the solution to the problem is found in the introduction of the concept of sustainable development. It is a concept that has become the basic leadership, in today's modern and uncertain business conditions, which achieves both development and environmental protection. The paper starts with the question of how companies can achieve economic efficiency without compromising the needs of some future generations. The goal was to find out how much decision-makers are aware of the importance and application of the concept of sustainable development and how they look at such a form of the concept and its function in creating the economic efficiency of the company. A survey was conducted on a sample of 57 duly returned survey questionnaires and a database was created to test the set hypotheses. The hypotheses were proved by applying for the SPSS program.

Keywords: *the concept of sustainable development, company performance, ISO 14001*